Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
MACIEJ SZPUNAR
18 päivänä lokakuuta 2017 [1]

Asia C-467/16

Brigitte Schlömp
vastaan
Landratsamt Schwäbisch Hall

(Ennakkoratkaisupyyntö – Amtsgericht Stuttgart (Stuttgartin alioikeus, Saksa))

Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue – Oikeudellinen yhteistyö yksityisoikeuden alalla – Lugano II -yleissopimus – 27 ja 30 artikla – Vireilläolovaikutus – Tuomioistuimen käsite

1. Nyt käsiteltävän asian kohteena oleva kysymys on suoraviivainen: onko asia saatettu vireille ”tuomioistuimessa” siten, että vireilläolovaikutus syntyy 27.11.2008 tehdyllä neuvoston päätöksellä 2009/430/EY (EUVL 2009, L 147, s. 1) hyväksytyssä, 30.10.2007 allekirjoitetussa tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa siviili- ja kauppaoikeuden alalla koskevassa yleissopimuksessa (jäljempänä Lugano II -yleissopimus) tarkoitetulla tavalla, jos elatusvelvoitteita koskeva hakemus jätetään sovittelijaviranomaiselle, kuten edellytetään pakottavalla tavalla kansallisessa prosessilainsäädännössä? Amtsgericht Stuttgartin (Stuttgartin alioikeus, Saksa) esittämä ennakkoratkaisupyyntö antaa unionin tuomioistuimelle harvinaisen tilaisuuden tulkita Lugano II -yleissopimuksen määräyksiä.

Asiaa koskeva lainsäädäntö

Kansainvälinen oikeus

2. Lugano II -yleissopimuksen II osaston (”Toimivalta”) 2 jaksossa (”Erityinen toimivalta”) olevan 5 artiklan sanamuoto on seuraava:

”Jos henkilön kotipaikka on sopimusvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne toisessa sopimusvaltiossa:

– –

2. elatusapua koskevassa asiassa

a) sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä elatusapuun oikeutetun kotipaikka tai asuinpaikka on – –”

1 Alkuperäinen kieli: englanti.

3. Lugano II -yleissopimuksen II osaston 9 jakson kohteena on ”Vireilläolo ja samassa yhteydessä käsiteltävät kanteet”, ja se sisältää kyseisen yleissopimuksen 27–30 artiklan.

4. Lugano II -yleissopimuksen 27 artiklan sanamuoto on seuraava:

”1. Jos tuomioistuimissa nostetaan samojen asianosaisten välillä samaa asiaa koskevia kanteita eri sopimusvaltioissa, muiden tuomioistuinten kuin sen, jossa kanne on ensin nostettu, on omasta aloitteestaan keskeytettävä asian käsittely, kunnes on ratkaistu, että tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on toimivaltainen.

2. Kun on ratkaistu, että se tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on toimivaltainen, tulee muiden tuomioistuinten tuon tuomioistuimen toimivallan vuoksi jättää asia tutkimatta.”

5. Saman yleissopimuksen 30 artiklassa määrätään seuraavaa:

”Tätä jaksoa sovellettaessa asian katsotaan olevan vireillä tuomioistuimessa:

1. ajankohtana, jona haastehakemus tai vastaava asiakirja jätetään tuomioistuimeen, edellyttäen, että kantaja ei ole sen jälkeen jättänyt ryhtymättä häneltä edellytettyihin toimiin haasteen antamiseksi tiedoksi vastaajalle, tai

2. jos asiakirja on annettava tiedoksi ennen sen jättämistä tuomioistuimeen, ajankohtana, jona tiedoksiannosta vastaava viranomainen ottaa sen vastaan, edellyttäen, että kantaja ei ole sen jälkeen jättänyt ryhtymättä häneltä edellytettyihin toimiin asiakirjan jättämiseksi tuomioistuimeen.”

6. Lugano II -yleissopimuksen 62 artikla sisältyy V osastoon (”Yleiset määräykset”), ja siinä määrätään seuraavaa:

”Tässä yleissopimuksessa tarkoitetaan ’tuomioistuimella’ myös mitä tahansa viranomaisia, jotka sopimusvaltio on nimennyt käyttämään toimivaltaa tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa.”

7. Lugano II -yleissopimuksen VII osasto, jonka otsikkona on ”Suhde neuvoston asetukseen (EY) N:o 44/2001[2] ja muihin säädöksiin”, sisältää 64 artiklan, jonka sanamuoto on seuraava:

”1. Tämä yleissopimus ei vaikuta siihen, miten Euroopan yhteisön jäsenvaltio[t] soveltavat asetusta [N:o 44/2001] ja sen muutoksia, Brysselissä 27 päivänä syyskuuta 1968 allekirjoitettua yleissopimusta tuomioistuimen toimivallasta ja tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla ja tämän yleissopimuksen tulkitsemisesta yhteisöjen tuomioistuimessa Luxemburgissa 3 päivänä kesäkuuta 1971 allekirjoitettua pöytäkirjaa, sellaisina kuin ne ovat muutettuina Euroopan yhteisöön liittyvien valtioiden liittymisestä sanottuun yleissopimukseen ja pöytäkirjaan tehdyillä yleissopimuksilla, sekä Euroopan yhteisön ja Tanskan kuningaskunnan välillä Brysselissä 19 päivänä lokakuuta 2005 allekirjoitettua sopimusta tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla.

2. Tätä yleissopimusta on kuitenkin aina sovellettava:

a) tuomioistuimen toimivaltaa koskevissa asioissa, jos vastaajalla on kotipaikka sellaisessa valtiossa, jossa sovelletaan tätä yleissopimusta mutta ei mitään tämän artiklan 1 kohdassa mainituista säädöksistä, tai jos sellaisen valtion tuomioistuin on toimivaltainen tämän yleissopimuksen 22 tai 23 artiklan nojalla;

2 Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 44/2001 (EYVL 2001, L 12, s. 1).

b) kun on kysymys 27 ja 28 artiklassa tarkoitetusta vireilläolosta ja toisiinsa liittyvistä kanteista ja kanne on nostettu sekä valtiossa, jossa sovelletaan yleissopimusta mutta ei mitään tämän artiklan 1 kohdassa mainituista säädöksistä, ja valtiossa, jossa sovelletaan sekä tätä yleissopimusta että jotakin tämän artiklan 1 kohdassa mainittua säädöstä;

– –”

Sveitsin siviiliprosessilaki

8. Sveitsin siviiliprosessilain (Schweizer Zivilprozessordnung, jäljempänä siviiliprosessilaki) 62 §:n[3] 1 momentissa säädetään vireilläolon alkamisesta seuraavin sanamuodoin:

”Asia tulee vireille, kun jätetään sovitteluhakemus, nostetaan kanne taikka jätetään hakemus tai yhteinen avioerohakemus.”

9. Siviiliprosessilain 197 §:n[4] sanamuoto on seuraava:

”Riita-asian käsittelyä on edellettävä sovitteluyritys sovittelijaviranomaisessa.”

10. Siviiliprosessilain 209 §:n otsikkona on ”Lupa kanteen nostamiseen”, ja siinä säädetään seuraavaa:

”1) Jos sopimukseen ei päästä, sovittelijaviranomainen kirjaa tämän ja antaa luvan kanteen nostamiseen

– –

b) hakijalle – –3) Hakijalla on oikeus nostaa kanne tuomioistuimessa kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun lupa kanteen nostamiseen on myönnetty.

– –”

Tosiseikat, asian käsittelyn vaiheet ja ennakkoratkaisukysymys

11. H. S. saa täydentäviä sosiaalietuuksia Saksassa Landratsamt Schwäbisch Hallilta (Schwäbisch Hallin alueen hallintoviranomainen) hoivatarpeidensa vuoksi; ja Sveitsissä asuva Schlömp on hänen tyttärensä.

12. Saksan lainsäädännön nojalla julkisen vallan myöntämien etuuksien osalta oikeudet siirtyvät sosiaaliturvasta vastaaville elimille, jotka voivat periä kyseiset etuudet takaisinsaantikanteella etuudensaajien lapsilta, mikäli nämä ovat maksukykyisiä.

13. Landratsamt Schwäbisch Hall esitti 16.10.2015 takaisinperimistä varten Schlömpiä koskevan sovitteluhakemuksen Sveitsin lainsäädännön nojalla toimivaltaisen viraston eli Friedensrichteramt des Kreises Reiat, Kanton Schaffhausenin (rauhantuomarin virasto, Reiatin piiri, Schaffhausenin kantoni, Sveitsi, jäljempänä Friedensrichteramt) sovittelijaviranomaiselle (Schlichtungsbehörde). Sovitteluhakemuksessa vaadittiin vähintään 5 000 euron suoritusta sillä varauksella, että vaatimusta muutettaisiin vastaavasti, kun Schlömp olisi toimittanut kaikki tiedot.

14. Koska menettelyn osapuolet eivät päässeet sopimukseen, Friedensrichteramt antoi 25.1.2016 luvan nostaa kanne, ja lupa toimitettiin 26.1.2016 Landratsamt Schwäbisch Hallin asiamiehille.

3 Sisältyy kyseisen lain 1 osan (”Yleiset säännökset”) 4 osastoon (”Vireilläolo ja kanteen peruuttamisen vaikutukset”).

4 Sisältyy kyseisen lain 2 osan (”Erityiset säännökset”) 1 osaston (”Sovitteluyritys”) 1 lukuun (”Soveltamisala ja sovittelijaviranomainen”).

15. Schlömpiä vastaan nostettiin Kantonsgericht Schaffhausenissa (Schaffhausenin kantonin alioikeus, Sveitsi) 11.5.2016 kanne, jossa vaadittiin vähimmäismääräisen elatusavun maksamista ja lisätietojen antamista.

16. Schlömp nosti tällä välin eli sovittelumenettelyn aloittamisen jälkeen mutta ennen asian saattamista Kantonsgericht Schaffhausenin käsiteltäväksi siirretyistä oikeuksista johtuvia elatusvelvoitteita koskevan negatiivisen vahvistuskanteen 19.2.2016 päivätyllä kirjelmällä, joka jätettiin alun perin 22.2.2016 Amtsgericht (Familiengericht) Schwäbisch Halliin (Schwäbisch Hallin alueellisen tuomioistuimen perheoikeudellisia asioita käsittelevä jaosto, Saksa).

17. Familiengericht Schwäbisch Hall (Schwäbisch Hallin perheoikeudellisia asioita käsittelevä jaosto), jonka käsiteltäväksi asia saatettiin neuvoston asetuksen (EY) N:o 4/2009[5] 3 artiklan a ja/tai b alakohdan nojalla, totesi 7.3.2016 antamallaan määräyksellä, ettei sillä ollut alueellista toimivaltaa asiassa, ja siirsi asian Amtsgericht (Familiengericht) Stuttgartin (Stuttgartin alueellisen tuomioistuimen perheoikeudellisia asioita käsittelevä jaosto) käsiteltäväksi 21.3.2016.

18. Sen jälkeen kun vaatimus oli toimitettu Landratsamt Schwäbisch Hallille 26.4.2016, tämä vaati 17.5.2016 sen tutkimatta jättämistä, koska Sveitsissä käytävän oikeudenkäynnin vireilläolovaikutus oli esteenä sille, että Amtsgericht (Familiengericht) Stuttgart käsittelisi vaatimusta, mistä syystä saksalaisen tuomioistuimen oli Lugano II -yleissopimuksen 27 artiklan 1 kohdan nojalla keskeytettävä asian käsittely.

19. Schlömp vastustaa asian käsittelyn keskeyttämistä sillä perusteella, että Schlichtungsbehörde ei ole Lugano II -yleissopimuksessa tarkoitettu tuomioistuin.

20. Amtsgericht Stuttgart on tämän oikeudenkäynnin yhteydessä esittänyt 8.8.2016 tekemällään välipäätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 22.8.2016, seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Kuuluuko myös Sveitsin oikeuden mukainen sovittelijaviranomainen [Lugano II -yleissopimuksen] 27 ja 30 artiklassa tarkoitetun tuomioistuimen käsitteen soveltamisalaan?”

21. Pääasian oikeudenkäynnin asianosaiset ovat jättäneet kirjallisia huomautuksia samoin kuin Sveitsin hallitus ja Euroopan komissio. Schlömp, Sveitsin hallitus ja Euroopan komissio esittivät lisäksi suullisia lausumia 5.7.2017 pidetyssä suullisessa käsittelyssä.

Oikeudellinen arviointi

22. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyrkii kysyessään, kuuluuko Sveitsin lainsäädännön mukainen Schlichtungsbehörde Lugano II -yleissopimuksen 27 ja 30 artiklassa tarkoitetun tuomioistuimen käsitteen soveltamisalaan, lähinnä varmistamaan, onko asia pääasian oikeudenkäynnin kohteena olevan kaltaisessa tapauksessa saatettu vireille tuomioistuimessa Lugano II -yleissopimuksen 27 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla.

5 Toimivallasta, sovellettavasta laista, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä elatusvelvoitteita koskevissa asioissa 18.12.2008 annettu asetus (EUVL 2009, L 7, s. 1).

Alustavia huomautuksia

23. Luganon yleissopimuksia koskeva unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö on varsin vähäistä,[6] koska sillä ei ollut toimivaltaa lausua vuoden 1988 Luganon yleissopimuksesta[7] ja käsiteltävänä on ollut vain muutamia oikeustapauksia sen jälkeen, kun Lugano II -yleissopimus tuli voimaan 1.1.2010.[8] Koska Lugano II -yleissopimuksen tarkoituksena on vahvistaa oikeudellista ja taloudellista yhteistyötä laajentamalla asetuksessa N:o 44/2001[9] vahvistettuja periaatteita koskemaan sopimuspuolia, kyseistä yleissopimusta on tarkasteltava Brysselin yleissopimuksen järjestelyn ja Luganon yleissopimuksen järjestelyn välisen jatkuvan vuorovaikutuksen perusteella.

24. Unionin tuomioistuin on siten aikaisemmin todennut, että Lugano II -yleissopimuksella on sama kohde kuin asetuksella N:o 44/2001. Niiden säännöksillä ja määräyksillä pannaan sama järjestelmä täytäntöön erityisesti käyttämällä samoja toimivaltasääntöjä, mikä takaa johdonmukaisuuden näiden kahden oikeudellisen instrumentin välillä.[10]

25. Siltä osin kuin Brysselin yleissopimus[11] on korvattu asetuksella N:o 44/2001, tulkinta, jonka unionin tuomioistuin on esittänyt kyseisen yleissopimuksen määräysten osalta, pätee myös tämän asetuksen säännöksiin, mikäli näiden unionin instrumenttien säännösten ja määräysten voidaan katsoa vastaavan toisiaan.[12] Sama pätee asetukseen N:o 44/2001 ja asetukseen N:o 1215/2012.[13]

26. Mielestäni samanlaisen tulkinnan rinnasteisuuden pitäisi lähtökohtaisesti olla voimassa myös ”Brysselin yleissopimuksen järjestelyn” eli Brysselin yleissopimuksen ja asetusten N:o 44/2001 ja N:o 1215/2012 sekä Lugano II -yleissopimuksen välillä. Olen varsin tietoinen siitä, että – toisin kuin Brysselin järjestely – Lugano II -yleissopimus ei koske vain unionin jäsenvaltioita. Koska Lugano II -yleissopimuksen perusta ja selvästi määritelty kohde ovat kuitenkin selvästi yhdenmukaiset Brysselin yleissopimuksen järjestelyn kanssa,[14] en ymmärrä, miksi ei lähtökohtaisesti pitäisi tehdä samankaltaisia päätelmiä Lugano II -yleissopimuksen sekä asetusten N:o 44/2001 ja N:o 1215/2012 vastaavien säännösten välillä.

27. Lisäksi Lugano II -yleissopimuksen yhdenmukaisesta tulkinnasta ja pysyvästä komiteasta tehdyssä pöytäkirjassa N:o 2[15] olevassa 1 artiklassa todetaan, että tuomioistuinten on soveltaessaan ja tulkitessaan tämän yleissopimuksen määräyksiä kiinnitettävä asianmukaista huomiota niihin periaatteisiin, jotka ilmenevät sopimusvaltioiden tuomioistuinten ja Euroopan yhteisöjen

6 Unionin tuomioistuin totesi 7.2.2006 antamassaan lausunnossa 1/03 (Uusi Luganon yleissopimus) (EU:C:2006:81), että Lugano II -yleissopimuksen tekeminen kuului kokonaan (tuolloisen) Euroopan yhteisön yksinomaiseen toimivaltaan. Unionin tuomioistuin käsitteli 4.12.2014 antamassaan tuomiossa H (C-295/13, EU:C:2014:2410, 32 kohta) yhtäältä maksukyvyttömyysmenettelyistä 29.5.2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1346/2000 (EYVL 2000, L 160, s. 1) ja toisaalta asetuksen N:o 44/2001 ja Lugano II -yleissopimuksen soveltamisalojen välistä rajausta ja totesi, että tämän rajauksen osalta viimeksi mainittuja kahta instrumenttia on tulkittava samalla tavalla.

7 Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 16.9.1988 tehty yleissopimus (88/592/ETY) (EYVL 1988, L 319, s. 9).

8 Täsmennettäköön, että Lugano II -yleissopimus tuli voimaan Euroopan unionissa, Tanskassa (joka on itse osapuolena, koska sillä on opt-out-lauseke siviilioikeudellisten asioiden osalta) ja Norjassa kyseisenä päivänä. Sveitsin osalta yleissopimus tuli voimaan vuoden myöhemmin eli 1.1.2011. Todettakoon täydellisyyden vuoksi, että yleissopimus tuli voimaan Islannissa 1.5.2011.

9 Kyseinen asetus on sittemmin kumottu tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 12.12.2012 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EU) N:o 1215/2012 (EUVL 2012, L 351, s. 1).

10 Ks. 7.2.2006 annettu lausunto 1/03 (Uusi Luganon yleissopimus) (EU:C:2006:81, 152 kohta). Tämä näkyy myös Lugano II -yleissopimuksen tekemisestä 27.11.2009 tehdyn neuvoston päätöksen (2009/430/EY) (EUVL 2009, L 147, s. 1) johdanto-osan neljännessä perustelukappaleessa, jossa todetaan, että Brysselin ja Luganon yleissopimusten järjestelyjen rinnakkaisuuden vuoksi Luganon yleissopimuksen säännöt olisi mukautettava asetuksen N:o 44/2001 sääntöihin, jotta tuomioiden liikkuvuus Euroopan unionin jäsenvaltioiden ja kyseisten EFTA-valtioiden välillä saataisiin samalla tasolle.

11 Tuomioistuimen toimivaltaa ja tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskeva 27.9.1968 tehty yleissopimus (EYVL 1972, L 299, s. 32), sellaisena kuin se on myöhemmin muutettuna muiden jäsenvaltioiden liityttyä kyseiseen yleissopimukseen.

12 Ks. tuomio 16.6.2016, Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449, 22 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

13 Ks. tuomio 16.11.2016, Schmidt (C-417/15, EU:C:2016:881, 26 kohta).

14 Lisäksi kaikki kolme muuta Euroopan unioniin kuulumatonta valtiota, joita kyseinen yleissopimus sitoo, liittyvät läheisesti unionin sisämarkkinoihin joko Euroopan talousalueen jäseninä (Islanti ja Norja) tai laajojen kahdenvälisten sopimusten välityksellä (Sveitsi).

15 EUVL 2007, L 339, s. 27.

tuomioistuimen antamista asiaan vaikuttavista tuomioista, jotka koskevat sen yhtä tai useampaa asianomaista määräystä tai vuoden 1988 Luganon yleissopimuksen ja Lugano II -yleissopimuksen 64 artiklan 1 kohdassa mainittujen säädösten asianomaista yhtä tai useampaa määräystä. Lugano II -yleissopimuksen 64 artiklan 1 kohdassa viitataan asetukseen N:o 44/2001. Päättelen tästä, että asianomaisilla tuomioistuimilla, mukaan lukien unionin tuomioistuin, on lakisääteinen velvollisuus varmistaa vastaavien sääntöjen yhdenmukainen tulkinta.[16]

Lugano II -yleissopimuksen sovellettavuus

28. Lugano II -yleissopimuksen 64 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaan kyseistä yleissopimusta on aina sovellettava, kun on kysymys 27 ja 28 artiklassa tarkoitetusta vireilläolosta ja toisiinsa liittyvistä kanteista ja kanne on nostettu sekä valtiossa, jossa sovelletaan kyseistä yleissopimusta mutta ei mitään kyseisen yleissopimuksen 64 artiklan 1 kohdassa mainituista säädöksistä, ja valtiossa, jossa sovelletaan sekä tätä yleissopimusta että jotakin kyseisen yleissopimuksen 64 artiklan 1 kohdassa mainittua säädöstä.

29. Lugano II -yleissopimuksen 64 artiklan 1 kohdassa viitataan puolestaan asetukseen N:o 44/2001 ja sen muutoksiin.

30. Kun Lugano II -yleissopimus laadittiin ja myöhemmin hyväksyttiin, asetus N:o 44/2001 koski elatusvelvoitteita. Sillä, että myöhemmin annettua asetusta N:o 4/2009[17] ei mainita Lugano II -yleissopimuksen 64 artiklan 1 kohdassa, ei siten ole merkitystä.[18]

Vireilläolo

31. Kuten ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, kyseiset kaksi menettelyä ovat siinä mielessä yhdenmukaisia, että kanne koskee samaa asiaa samojen kahden asianosaisen välillä. Kanteen peruste sisältää tosiseikat ja oikeussäännöt, joihin on nojauduttu kanteen perustaksi,[19] ja kanteen kohteella tarkoitetaan lopputulosta, johon kanteella pyritään.[20] Riittää, että molemmat kanteet koskevat olennaisilta osin samaa asiaa, eikä kanteiden edellytetä olevan täysin samanlaisia.[21] Myös päinvastaisesta tapauksesta, jossa on nostettu negatiivisen vahvistuskanteen jälkeen vahingonkorvauskanne, on annettu tuomio.[22] Tässä yhteydessä jälkimmäinen kanne koskee samaa asiaa kuin ensin mainittu, koska oikeudenkäyntien kohteena on vastuun olemassaoloa tai puuttumista koskeva kysymys. Kanteen eri vaatimukset eivät tarkoita, että nämä kaksi kannetta koskisivat eri asioita.[23]

16 Tämä näkyy myös pöytäkirjan N:o 2 johdanto-osan viimeisessä perustelukappaleessa, jonka mukaan korkeat sopimuspuolet pyrkivät estämään toisistaan poikkeavia tulkintoja ja saamaan aikaan Lugano II -yleissopimuksen määräysten samoin kuin näiden määräysten ja niiden asetuksen N:o 44/2001 säännösten, jotka asiallisesti samansisältöisinä on otettu Lugano II -yleissopimukseen, mahdollisimman yhdenmukaisen tulkinnan.

17 Asetuksen N:o 4/2009 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan vastaajan asuinpaikan tuomioistuin on toimivaltainen elatusvelvoitteita koskevissa asioissa jäsenvaltioissa.

18 Viittaus asetukseen N:o 44/2001 pitäisi siksi ymmärtää siten, että se kattaa myös asetuksen N:o 4/2009, koska asetuksen N:o 4/2009 68 artiklan 1 kohdassa säädetään, että tällä asetuksella muutetaan asetusta N:o 44/2001 korvaamalla viimeksi mainitun asetuksen elatusvelvoitteita koskevat säännökset. Tämä näkyy myös asetuksen N:o 4/2009 johdanto-osan 44 perustelukappaleessa, jonka mukaan asetuksella N:o 4/2009 olisi muutettava asetusta N:o 44/2001 korvaamalla viimeksi mainitun asetuksen elatusvelvoitteita koskevat säännökset, ja jollei asetuksen N:o 4/2009 siirtymäsäännöksistä muuta johdu, jäsenvaltioiden olisi elatusvelvoitteiden osalta sovellettava siitä päivästä, jolloin asetusta N:o 4/2009 aletaan soveltaa, asetuksen N:o 44/2001 säännösten asemesta asetukseen N:o 4/2009 sisältyviä toimivaltaa, ratkaisujen tunnustamista, täytäntöönpanokelpoisuutta ja täytäntöönpanoa sekä oikeusapua koskevia säännöksiä.

19 Ks. tuomio 6.12.1994, Tatry (C-406/92, EU:C:1994:400, 39 kohta). Huomattakoon, että sen enempää englanninkielisessä kuin saksankielisessä Lugano II -yleissopimuksen 27 artiklan versiossa ei, toisin kuin joissain muissa kieliversioissa, eroteta toisistaan kanteen ”perustetta” ja ”kohdetta”. Englanninkielisessä versiossa käytetään vain sanaa ”cause”, kun taas saksankielisessä versiossa käytetään samaa sanaa ”Anspruch”.

20 Ks. tuomio 6.12.1994, Tatry (C-406/92, EU:C:1994:400, 41 kohta).

21 Ks. tuomio 8.12.1987, Gubisch Maschinenfabrik (144/86, EU:C:1987:528, 17 kohta). Yhteisöjen tuomioistuin totesi siten näillä perusteilla, että kyse oli samoista vaatimuksista, kun ensimmäinen kanne koski sopimuksen täyttämistä ja toinen kanne sitä vastoin kyseisen sopimuksen toteamista pätemättömäksi tai purkamista; ks. tuomio 8.12.1987, Gubisch Maschinenfabrik (144/86, EU:C:1987:528, 16 kohta).

22 Ks. tuomio 6.12.1994, Tatry (C-406/92, EU:C:1994:400, 43 kohta).

23 Ibid.

32. Siten sekä Sveitsissä nostettu maksun suorittamista ja tietojen antamista koskeva kanne että Saksassa nostettu negatiivinen vahvistuskanne liittyvät samoihin elinolosuhteisiin eli samaan elatussuhteeseen, joka johtuu konkreettisesta perhesuhteesta eli siitä, onko Schlömpillä luovutetuista oikeuksista johtuvia elatusvelvoitteita ja missä laajuudessa hänellä niitä on.

33. Jos ei oteta huomioon Lugano II -yleissopimusta, asia on Sveitsin lainsäädännön nojalla pantu vireille tuomioistuimessa, joten kyseessä on selvästi vireilläolotilanne. Siviiliprosessilain 62 §:n 1 momentin nojalla asia tulee vireille muun muassa silloin, kun sovitteluhakemus on jätetty tai kanne on nostettu. Kansainvälistä yksityisoikeutta koskevan Sveitsin liittovaltion lain 9 §:n 2 momentissa todetaan lisäksi, että sen määrittämiseksi, milloin asia on pantu vireille Sveitsin tuomioistuimessa, kanteen nostamiseksi tarpeellisen ensimmäisen toimen päivämäärän on oltava ratkaiseva ja sovittelumenettelyn aloittamisen on oltava riittävää.

34. Mutta mikä on tilanne Lugano II -yleissopimuksen vireilläoloa koskevien määräysten osalta?

35. Näiden määräysten tarkoituksena on estää eri sopimusvaltioista peräisin olevat yhteensovittamattomat ratkaisut.[24] Tätä tarkoitusta varten Lugano II -yleissopimuksella otetaan käyttöön mekanismi, jolla pyritään rajoittamaan sitä riskiä, että eri sopimusvaltioissa olisi vireillä samanaikaisia menettelyjä.

36. Lugano II -yleissopimuksen 27 artiklan 1 kohdassa määrätään, että jos tuomioistuimissa nostetaan samojen asianosaisten välillä samaa asiaa koskevia kanteita eri sopimusvaltioissa, muiden tuomioistuinten kuin sen, jossa kanne on ensin nostettu, on omasta aloitteestaan keskeytettävä asian käsittely, kunnes on ratkaistu, että tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on toimivaltainen. Lugano II -yleissopimuksen 27 artiklan 2 kohdassa puolestaan määrätään, että kun on ratkaistu, että se tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on toimivaltainen, tulee muiden tuomioistuinten tuon tuomioistuimen toimivallan vuoksi jättää asia tutkimatta.

37. Lugano II -yleissopimuksen 27 artikla sisältää näin ollen sen ”first come first served” -järjestelmän sen tuomioistuimen hyväksi, jossa kanne on ensin nostettu. Kyseisessä määräyksessä todetaan, että tuomioistuimen, jossa kannetta ei ole nostettu ensin, on keskeytettävä asian käsittely.

38. Sitä, *milloin* kanne on nostettu ensi kerran tuomioistuimessa, käsitellään Lugano II -yleissopimuksen 30 artiklassa.

39. Kyseisen määräyksen 1 kohdassa määrätään, että asian katsotaan olevan vireillä tuomioistuimessa ajankohtana, jona haastehakemus tai vastaava asiakirja jätetään tuomioistuimeen, edellyttäen, että kantaja ei ole sen jälkeen jättänyt ryhtymättä häneltä edellytettyihin toimiin haasteen antamiseksi tiedoksi vastaajalle.

40. Vuoden 1988 Luganon yleissopimuksen mukainen aikaisempi vireilläolovaikutusta koskeva järjestelmä ei sisältänyt määräystä, joka olisi verrattavissa Lugano II -yleissopimuksen 30 artiklaan. Siinä ei ollut mitään erillistä määritelmää ajankohdasta, jona kanteen pitäisi katsoa olevan vireillä tuomioistuimessa. Tämän seurauksena kansallisessa lainsäädännössä oli määritettävä ajankohta, jona asian oli katsottava tulleen vireille tuomioistuimessa.[25]

24 Ks. Mabillard, R., teoksessa Oetiker, Chr., Weibel, Th. (toim.), *Basler Kommentar Lugano-Übereinkommen*, 2. painos, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2016, 27 artiklan 1 kohta.

25 Ks. tuomio 7.6.1984, Zelger (129/83, EU:C:1984:215, 15 kohta).

41. Lugano II -yleissopimuksen mukaan[26] on siis nyt olemassa itsenäinen määritelmä ajankohdasta, jona kanne on nostettu ensi kertaa tuomioistuimessa.

Sovittelumenettely

42. Lugano II -sopimuksen 27 artiklaan tai 30 artiklaan ei kuitenkaan sisälly mitään tietoa siitä, miten pitäisi edetä, jos kansallisessa lainsäädännössä edellytetään sovittelumenettelyn edeltävän oikeudenkäyntiä.

43. Vaikka näiden määräysten sanamuoto (”tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu” ja ”jätetään tuomioistuimeen”) saattaa vaikuttaa selvältä, näkemykseni mukaan ei pitäisi keskittyä jäykästi käsitteeseen ”tuomioistuin” vaan pikemminkin tulkita näillä määräyksillä käyttöön otettua menettelyä toiminnallisesti.

44. Tällaisessa tilanteessa ei pitäisi mielestäni omaksua sellaista näkemystä, että vain kansallisessa lainsäädännössä pitäisi määrittää, onko asia tullut vireille. Kuten on havaittu Lugano II -yleissopimuksen 30 artiklan käyttöönoton osalta, trendinä on vireilläoloa koskevien määräysten ”itsenäisyys”. Turvautuminen kansalliseen lainsäädäntöön joidenkin avoinna olevien kysymysten osalta olisi tämän trendin vastaista.

45. Mielestäni ei pitäisi omaksua myöskään formalistista ja staattista tulkintaa Lugano II -yleissopimuksen 27 ja 30 artiklan käsitteestä ”tuomioistuin” sillä seurauksella, että automaattisesti poissuljettaisiin menettelyt sellaisissa viranomaisissa, jotka eivät ole ”tuomioistuimia” käsitteen abstraktissa merkityksessä.

46. Vastaus ongelmaan on mielestäni löydettävissä edellä kuvattujen kahden mahdollisen ääripään keskiväliltä. Pitäisi omaksua toiminnallinen tulkinta.

47. Pitäisi siis hyväksyä vireilläolotilanne silloin kun, kuten käsiteltävässä asiassa, sovittelumenettely on pakollinen ensimmäinen vaihe, jota on noudatettava ennen kuin asia voidaan panna vireille tuomioistuimessa, ja kun sovittelumenettelyn ja sitä seuraavan tuomioistuimessa käytävän menettelyn katsotaan muodostuvan tuomioistuinmenettelyn kahdesta erillisestä (ja toisiaan täydentävästä) osasta. Tämä on mielestäni ainoa tapa noudattaa vireilläoloa koskevien Lugano II -yleissopimuksen määräysten tarkoitusta eli sitä, että tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, käsittelee asian.

48. Tästä syystä esitän, että on merkityksetöntä, onko Schlichtungsbehörde sellaisenaan ”tuomioistuin” käsitteen abstraktissa mielessä. Nyt käsiteltävän kaltaisessa tilanteessa, jossa viranomainen antaa luvan edetä oikeudenkäyntivaiheeseen, ratkaisevaa on, että siinä vireillä oleva menettely on olennainen osa (yleisessä) tuomioistuimessa vireillä olevaa menettelyä. Näin ollen asian saattaminen vireille Schlichtungsbehördessä merkitsee sitä, että asia saatetaan vireille tuomioistuimessa Lugano II -yleissopimuksen 27 ja 30 artiklassa tarkoitetulla tavalla.

49. Lisäisin kuitenkin komission huomautusten mukaisesti yhden lisäedellytyksen: jos Schlichtungsbehördessä ei päästä sopimukseen ja viimeksi mainittu antaa hakijalle luvan nostaa kanne tuomioistuimessa kolmen kuukauden kuluessa, asia on vireillä vain, jos kyseinen hakija on toteuttanut kaikki hänen tehtäväkseen kuuluvat vaiheet, jotka ovat välttämättömiä, jotta hän voi jatkaa menettelyä tuomioistuimessa.

26 Siinä toistetaan asetuksen N:o 44/2001 30 artiklan sisältö. Ks. tämän säännöksen osalta tuomio 4.5.2017, HanseYachts (C-29/16, EU:C:2017:343, 30 kohta), jossa unionin tuomioistuin toteaa, että kyseisellä artiklalla pyritään ratkaisemaan ongelmia ja vähentämään oikeudellista epävarmuutta, jotka aiheutuvat vireilletuloajankohdan määrittämisessä esiintyvistä jäsenvaltioiden eroista, aineellisella oikeussäännöllä, jolla kyetään määrittämään tämä ajankohta yksinkertaisella ja yhtenäisellä tavalla.

50. Pitäisi myös lisätä, että Sveitsin oikeuskäytännössä ja oikeuskirjallisuudessa pääsääntöisesti noudatetaan ehdotettua toiminnallista lähestymistapaa, kun siinä katsotaan, että ajankohta, jona asia saatetaan vireille Schlichtungsbehördessä, on ratkaiseva ajankohta Lugano II -yleissopimuksen 27 ja 30 artiklan nojalla.[27] Myös High Court of Justice of England and Wales (Chancery Division) on noudattanut tätä lähestymistapaa asiassa, joka koski Schlichtungsbehördeä.[28]

51. Kaiken kaikkiaan kanne on näin ollen nostettu tuomioistuimessa Lugano II -yleissopimuksen 27 ja 30 artiklassa tarkoitetulla tavalla, jos asia pannaan vireille Schlichtungsbehördessä ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa esillä olevien kaltaisissa olosuhteissa. Toisenlaisella lähestymistavalla asetettaisiin järjestelmällisesti epäedullisempaan asemaan osapuoli, joka haluaa panna menettelyn vireille maassa, jonka järjestelmä on sellainen kuin käsiteltävässä asiassa. Tämä aiheuttaisi ongelman asianosaisten prosessuaalisen yhdenvertaisuuden kannalta.

52. Ehdotan siis, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kysymykseen vastataan, että kansallisessa tuomioistuimessa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa, jossa sovittelumenettely on pakollinen vaihe, jota on noudatettava ennen kuin asia voidaan panna vireille tuomioistuimessa, ja jossa sovittelumenettelyn ja sitä seuraavan tuomioistuimessa käytävän menettelyn katsotaan sisältävän kaksi tuomioistuinmenettelyn erillistä osaa, asia on saatettu vireille tuomioistuimessa Lugano II -yleissopimuksen 27 ja 30 artiklassa tarkoitetulla tavalla ajankohtana, jona asia on saatettu vireille sovitteluviranomaisessa, sillä edellytyksellä, että hakija on toteuttanut kaikki hänen tehtäväkseen kuuluvat vaiheet, jotka ovat välttämättömiä, jotta hän voi jatkaa menettelyä tuomioistuimessa.

Onko Schlichtungsbehörde tuomioistuin?

53. Tämän seurauksena ei ole tarpeen tutkia, onko Schlichtungsbehörde, siten kuin Sveitsin siviiliprosessilaissa säädetään, abstraktisti Lugano II -yleissopimuksen 27 ja 30 artiklassa tarkoitettu tuomioistuin. Seuraava selvitys tehdään siten vain hypoteettisesti.

54. Schlömp katsoo, että Schlichtungsbehörde ei ole Lugano II -yleissopimuksen 27 ja 30 artiklassa tarkoitettu ”tuomioistuin”, kun taas Sveitsin hallitus katsoo sen olevan tuomioistuin. Komissio ei puolestaan vastaa tähän kysymykseen abstraktisti, koska se keskittyy lausunnossaan yksinomaan siihen, onko kyseessä vireilläolotilanne.

55. Tässä vaiheessa on välttämätöntä tarkastella tarkemmin Schlichtungsbehörden toimivaltaa ja sen tekemiä ratkaisuja. Sveitsin siviiliprosessilain asianomaisten säännösten nojalla on neljä mahdollista tapaa päättää sovittelumenettely:[29] Ensinnäkin asianosaisten kesken tehty sopimus,[30] joka vastaa vaikutuksiltaan sitovaa ratkaisua.[31] Toiseksi – kuten nyt käsiteltävässä asiassa –, jos asianosaiset eivät pääse sopimukseen, Schlichtungsbehörde kirjaa tämän tiedon ja antaa luvan nostaa kanne.[32] Kolmanneksi Schlichtungsbehörde antaa enintään 2 000 Sveitsin frangin (CHF) suuruisten vaatimusten

27 Ks. Kren Kostkiewicz, J., *LugÜ (Kommentar)*, orell füssli Verlag, Zürich, 2015, 30 artiklan 3 kohta; Bucher, A., teoksessa Bucher, A. (toim.), *Convention de Lugano*, Basel, 2011, 30 artiklan 4 kohta; Dasser, F., teoksessa Dasser, F., Oberhammer, P. (toim.), *Lugano-Übereinkommen (LugÜ)*, 2. painos, Stämpfli Verlag AG, Bern, 2011, 27 artiklan 21 kohta; Mabillard, R., em. teoksessa, 30 artiklan 11 kohta. Ks. toiminnallisesta vastineesta asetuksessa N:o 1215/2012 Fentiman, R., teoksessa Magnus, U., Mankowski, P. (toim.), *Brussels I bis Regulation*, Verlag Otto Schmidt, Köln, 2016, 32 artiklan 6 kohta. Riidanalaisen kysymyksen jättää avoimeksi Leible, S., teoksessa Rauscher, Th. (toim.), *Brüssel Ia-VO*, 4. painos, Verlag Otto Schmidt, Köln, 2016, 29 artiklan 6 kohta.

28 Tuomio 6.8.2014, Lehman Brothers Finance AG v. Klaus Tschira Stiftung GmbH & Anor [2014] EWHC 2782 (Ch).

29 Ks. siviiliprosessilain 208–212 §.

30 Ks. sopimisen, kanteen hyväksymisen tai kanteen ehdottoman peruuttamisen osalta siviiliprosessilain 208 §:n 1 momentti.

31 Ks. siviiliprosessilain 208 §:n 2 momentti.

32 Ks. siviiliprosessilain 209 §.

osalta sitovan ratkaisun ensimmäisessä asteessa.[33] Neljänneksi Schlichtungsbehörde toimittaa yleensä enintään 5 000 CHF:n suuruisten vaatimusten osalta (esim. nyt käsiteltävän asian kaltaisissa tapauksissa) asianosaisille ratkaisua koskevan ehdotuksen, josta tulee sitova ratkaisu, jos asianosaiset eivät riitauta sitä 20 päivän kuluessa.

56. Ilman että on tarpeen määritellä Lugano II -yleissopimuksen 27 ja 30 artiklan käsitettä ”tuomioistuin” abstraktisti, on uskoakseni vaikeaa kiistää Schlichtungsbehörden kaltaiselta viranomaiselta tällaista luonnehdintaa jo pelkästään siitä syystä, että tällainen viranomainen, jota siviiliprosessilaki kaikilta osin koskee, antaa sitovia ratkaisuja.[34]

57. Lugano II -yleissopimus ei sisällä positiivista määritelmää siitä, mikä on ”tuomioistuin”, sillä nähdäkseni on lähes mahdotonta esittää yksi tällainen määritelmä tiiviissä lainsäädäntötekstissä. Sellaista ei ole myöskään asetuksissa N:o 44/2001 ja N:o 1215/2012.

58. Lugano II -yleissopimuksen käsite ”tuomioistuin” poikkeaa kuitenkin asetusten N:o 44/2001 ja N:o 1215/2012 tuomioistuimen käsitteistä, sillä kyseinen yleissopimus sisältää artiklan, jolle ei ole vastinetta viimeksi mainituissa kahdessa instrumentissa: Lugano II -yleissopimuksen 62 artiklassa todetaan, että ”tuomioistuimella” tarkoitetaan mitä tahansa viranomaisia, jotka sopimusvaltio on nimennyt käyttämään toimivaltaa tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa. Lugano II -yleissopimusta koskevassa professori Pocarin selitysmuistiossa[35] todetaan, että Lugano II -yleissopimuksen 62 artiklan sanamuodolla pyritään antamaan käsitteelle ”tuomioistuin” laajempi merkitys kuin vuoden 1988 Luganon yleissopimuksen vastaavassa määräyksessä.[36] Vuoden 1988 Luganon yleissopimuksen pöytäkirjan N:o 1[37] V a artiklassa oli näet nimenomaisesti sisällytetty Tanskan, Islannin ja Norjan hallintoviranomaiset tuomioistuimen käsitteen piiriin. Kuten Lugano II -yleissopimusta koskevassa professori Pocarin selitysmuistiossa täsmennetään, ”toisin kuin pöytäkirjan N:o 1 V a artiklan erityismääräys – ja Bryssel I -asetuksen 62 artiklan rinnakkainen määräys – uusi 62 artikla on luonteeltaan yleinen ja kattaa myös muut kuin tällä hetkellä olemassa olevat hallintoviranomaiset”.[38]

59. ”Tuomioistuimet”, joiden on sovellettava yleissopimusta, yksilöidään näet nyt Lugano II -yleissopimuksen nojalla pikemminkin niiden hoitaman tehtävän kuin kansallisessa lainsäädännössä annetun muodollisen luokittelun perusteella.[39] Vaikka vaikuttaa siltä, että Lugano II -yleissopimuksen 62 artiklan tarkoituksena on sisällyttää käsitteen ”tuomioistuin” soveltamisalaan elimet, jotka ovat joissain sopimusvaltioissa täysin tuomioistuinjärjestelmän ulkopuolella,[40] ei voida kiistää sitä, että kyseinen määräys tarkoitettiin tulkittavaksi laajasti ja että jäsenvaltioilla on oikeus nimetä viranomaiset, joilla on toimivalta Lugano II -yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa.[41]

60. Tämän seurauksena esitän, että viranomainen, jolla on Schlichtungsbehörden toimivalta ja jonka jäsenvaltio nimeää hoitamaan lainkäyttötehtäviä, on tosiaankin Lugano II -yleissopimuksen 27 ja 30 artiklassa tarkoitettu ”tuomioistuin”.

33 Ks. siviiliprosessilain 212 §:n 1 momentti.

34 Tietenkin edellisessä momentissa kuvatuissa ensimmäisessä ja kolmannessa tilanteessa eli 1) jos päästään sopimukseen taikka kanne hyväksytään tai peruutetaan ehdoitta siviiliprosessilain 208 §:n 2 momentin nojalla sitovalla tavalla tai 2) jos vaatimukset eivät ylitä 2 000 CHF.

35 Tämä selitysmuistio on tietenkin selvitys, eikä se ole oikeudellisesti sitova. Siihen on kuitenkin turvauduttu unionin tuomioistuimen tuomioiden perustelujen tueksi; ks. tuomio 21.5.2015, El Majdoub (C-322/14, EU:C:2015:334, 34 kohta), tai julkisasiamiehen perustelujen tueksi, ks. esim. julkisasiamies Jääskisen ratkaisuehdotus CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2014:2443, alaviite 115).

36 Ks. professori Pocarin selitysmuistio Luganossa 30.10.2007 allekirjoitetusta tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla tehdystä yleissopimuksesta (EUVL 2009, C 319, s. 1, 175 kohta).

37 Eräistä toimivaltaa, menettelyä ja täytäntöönpanoa koskevista kysymyksistä.

38 Ks. em. professori Pocarin selitysmuistio.

39 Ibid.

40 Eivätkä ole, kuten Schlichtungsbehörden tapauksessa, millään tavoin integroituneet tuomioistuinjärjestelmään.

41 Tämän seurauksena ei ole mahdotonta, että elin, joka ei ole Brysselin yleissopimuksen järjestelyn nojalla ”tuomioistuin”, voisi olla tuomioistuin Lugano II -yleissopimuksen nojalla. Ks. asetuksen N:o 1215/2012 mukaisesta tuomioistuimen käsitteestä 9.3.2017 annettu tuomio Pula Parking (C-551/15, EU:C:2017:193) ja julkisasiamies Bobekin ratkaisuehdotus Pula Parking (C-551/15, EU:C:2016:825, 68 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

Ratkaisuehdotus

61. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että Amtsgericht Stuttgartin kysymykseen vastataan seuraavasti:

Kansallisessa tuomioistuimessa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa, jossa sovittelumenettely on pakollinen vaihe, jota on noudatettava ennen kuin asia voidaan panna vireille tuomioistuimessa, ja jossa sovittelumenettelyn ja sitä seuraavan tuomioistuimessa käytävän menettelyn katsotaan sisältävän kaksi tuomioistuinmenettelyn erillistä osaa, asia on saatettu vireille tuomioistuimessa 27.11.2008 tehdyllä neuvoston päätöksellä 2009/430/EY hyväksytyn, 30.10.2007 allekirjoitetun tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa siviili- ja kauppaoikeuden alalla koskevan yleissopimuksen 27 ja 30 artiklassa tarkoitetulla tavalla ajankohtana, jona asia on saatettu vireille sovitteluviranomaisessa, sillä edellytyksellä, että hakija on toteuttanut kaikki hänen tehtäväkseen kuuluvat vaiheet, jotka ovat välttämättömiä, jotta hän voi jatkaa menettelyä tuomioistuimessa.